

ΚΡΟΑΤΕΣ-ΚΡΟΑΤΙΑ

Η εγκατάσταση

- ◆ Άφιξη Κροατών στο α' μισό του 7^{ου} αι. από το χώρο των Καρπαθίων.
- ◆ «Φοιδεράτοι» του Βυζαντίου.
- ◆ Τις πρώτες τους εγκαταστάσεις εντοπίζει η αρχαιολογική έρευνα στο τρίγωνο μεταξύ της Αδριατικής θάλασσας και των ποταμών Zrmanja και *Cetina*, απ' όπου επεκτάθηκαν προς τα ανατολικά και δυτικά προς τη χερσόνησο της Ιστρίας, καθώς και στα βόρεια μετά την κατάρρευση του Αβαρικού χαγανάτου (795).
- ◆ Στην ενδοχώρα των παράκτιων πόλεων φαίνεται ότι οι Κροάτες εγκαταστάθηκαν αρχικά στα εγκαταλειμμένα από τον εκρωμαϊσμένο, προσλαβικό, πληθυσμό οικήματα.

Η άφιξη των Κροατών στην Αδριατική (Oton Ivekovic)

Το παλάτι του Διοκλητιανού στο Σπλιτ
(γύρω από αυτό αναπτύχθηκαν οι Κροάτες)

Η Κροατία

Φράγκοι και Βυζάντιο

- ◆ Οι Κροάτες αναγνώριζαν την επικυριαρχία του βυζαντινού αυτοκράτορα.
- ◆ Η ύπαρξη πολιτικού βίου διαπιστώνεται από τις αρχές του 9ου αιώνα σε δύο κροατικές περιοχές, στη λεγομένη Δαλματική Κροατία και στην Παννονική Κροατία.
- ◆ Οι ισχυρές δυνάμεις της εποχής αλληλοσυγκρούονταν για την προώθηση των πολιτικών και θρησκευτικών τους συμφερόντων.
- ◆ Μετά την καθυπόταξη των Αβάρων από τους Φράγκους (795/796), ο έως τότε αβαρικός χώρος περιήλθε κάτω από τη φραγκική εξουσία.
- ◆ Το 812 ως σύνορο της φραγκικής και βυζαντινής επιρροής ορίστηκε ο ποταμός Cetina κοντά στο Σπλίτ.
- ◆ Στην ουσία η Δαλματική Κροατία και η Σλαβονία περιήλθαν στη φραγκική εξουσία.

Φράγκοι και Βυζάντιο

- ◆ Θέμα Δαλματίας (867/878): προσωρινή πολιτική επικυριαρχία Βυζαντίου.
- ◆ Από τον 11ο αιώνα, το Βυζάντιο εκτοπίστηκε.
- ◆ Μετά το 1204, οι Βενετοί στην Αδριατική, ενώ ήδη μετά το 1180, οι τελευταίοι θύλακες της βυζαντινής κυριαρχίας στη δαλματική ακτή είχαν περιέλθει στους Ούγγρους.
- ◆ Η χαλαρή φραγκική επικυριαρχία ευνόησε τις προσπάθειες για δημιουργία κράτους κάτω από την εξουσία ενός Κροάτη δυνάστη.

Η Κροατία γύρω στα 850

Ο Tomislav και οι διάδοχοί του

- ◆ Ο Tomislav αύξησε την έκταση της χώρας του κατακτώντας τη χερσόνησο της Ιστρίας και τη Βοσνία.
- ◆ 924/5: στέψη του Tomislav σε βασιλιά από τον πάπα.
- ◆ Η περίοδος της διακυβέρνησης του Tomislav: το αποκορύφωμα της κρατικής εξουσίας στη μεσαιωνική Κροατία.
- ◆ Οι διάδοχοι του Tomislav δεν κατάφεραν να διατηρήσουν ακέραιη την κληρονομιά του.
- ◆ Βενετία και Ουγγαρία, επωφελούνταν από τις αδυναμίες της Κροατίας.
- ◆ Το έτος 1000 κατόρθωσε η Βενετία να καταλάβει, αν και προσωρινά, τις πολυπόθητες δαλματικές εμπορικές πόλεις (Ζαντάρ, Σπλίτ, Ντουμπρόβνικ).

O Tomislav

Η στέψη Tomislav

Οι Ούγγροι στην Κροατία

- ◆ Δεύτερο αποκορύφωμα της κρατικής εξουσίας: Peter Kresimir (1058-1074) και Demetrius Zvonimir (1075-1089).
- ◆ Ο τελευταίος έλαβε και το βασιλικό στέμμα από τον πάπα Γρηγόριο Ζ΄.
- ◆ Μετά τον θάνατο του Zvonimir: βαθμιαία υποταγή της Κροατίας στους Ούγγρους.
- ◆ Το 1102 η επίσημη τιτλοφορία του Ούγγρου βασιλέα ήταν πλέον: «Rex Hungariae, **Croatiae et Dalmatiae**».
- ◆ 1102: «Pacta conventa».
- ◆ Έως το 1918 παρέμεινε η Κροατία συνδεδεμένη με την Ουγγαρία.

Νόμισμα του Λουδοβίκου Β΄ της Ουγγαρίας με την επιγραφή *Rex Hungariae, Dalmatiae et Croatiae*

Η Κροατία από τον 12^ο μέχρι τον 16^ο αι. (1102-1526)

- ◆ 12^{ος}-14^{ος} αι. στις δαλματικές πόλεις η διοίκηση στα πρότυπα της Βενετίας.
- ◆ Οι δαλματικές πόλεις: έντονη οικονομική δραστηριότητα: ανοικοδόμηση και οικονομική ευμάρεια.
- ◆ Στην ίδια περίοδο: οριστικός εκσλαβισμός.
- ◆ Από το 1421 όλη η παραλιακή Δαλματία (με εξαίρεση το Ντουμπρόβνικ) περιήλθε στη Βενετία και παρέμεινε κάτω από την εξουσία της ως το 1797. Πρωτεύουσα έγινε η πόλη Ζαντάρ.
- ◆ Στην Κροατία μόνο μια στενή ζώνη πρόσβασης στη θάλασσα, γύρω από την πόλη Senj.

Η Κροατία από τον 12^ο μέχρι τον 16^ο αι. (1102-1526)

- ◆ Αρχές 13^{ου} αι.: Ραγδαία ανάπτυξη της Σλαβονίας.
- ◆ Αναφέρεται για πρώτη φορά ως βασίλειο (regnum) το 1235.
- ◆ Δικό της νόμισμα: kuna.
- ◆ Σε πολλές πόλεις, παραχωρήθηκαν προνόμια.
- ◆ Ανάπτυξη της υπαίθρου: μονές διαφόρων εκκλησιαστικών ταγμάτων.
- ◆ Η χρυσή βούλλα του Ούγγρου βασιλιά Ανδρέα Β (1222): δικαιώματα και υποχρεώσεις των ευγενών.

Η Κροατία και οι Οθωμανοί

- ◆ 1526/27: Έναρξη της οθωμανικής κατοχής και η χώρα περιήλθε στην εξουσία του δυναστικού οίκου των Αψβούργων.
- ◆ Το 1463 κατάκτηση Βοσνίας και το 1482 Ερζεγοβίνης.
- ◆ Στη συνέχεια επιδρομές στη Δαλματία, στη Σλαβονία και στα εδάφη των Σλοβένων.
- ◆ 1493 : Ο στρατός των Κροατών ευγενών υπέστη ολέθρια ήττα.

Η μάχη στο Mohacs (1526)

Η Κροατία και οι Οθωμανοί

- ◆ 1521: κατάληψη Βελιγραδίου.
- ◆ Στην μάχη στο Mohacs, τον Αύγουστο του 1526, η Ουγγαρία μαζί με την Κροατία περιήλθαν ως κληρονομιά στον αυστριακό δυναστικό οίκο των Αψβούργων.
- ◆ Η Κροατία, έχασε μέρος του κροατικού πληθυσμού, υπέστη τεράστιες οικονομικές καταστροφές και μειώθηκε σημαντικά σε έκταση.
- ◆ Αυτή την περίοδο σημειώνεται και η αλλαγή περιεχομένου των ονομασιών Κροατία και Σλαβονία.

Η στρατιωτική ζώνη

- ◆ Μετά τη μάχη στο Mohacs, συμφωνήθηκε η δημιουργία μιας σταθερής αμυντικής γραμμής μεταξύ της Αψβουργικής και της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, της vojna krajina:
- ◆ Στους εθελοντές κατοίκους της ζώνης αυτής παραχωρήθηκαν προνόμια.
- ◆ Η στρατιωτική αυτή συνοριακή ζώνη καταργήθηκε μόλις στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα.

Η στρατιωτική ζώνη της Κροατίας

Οι επιπτώσεις της τουρκικής κατάκτησης

- ◆ Οι επιπτώσεις της τουρκικής κατάκτησης:
- ◆ Α) Εκτεταμένες δημογραφικές αλλαγές.
- ◆ Β) Θύλακες κροατικής διασποράς στη σημερινή Σλοβακία (πρώην Άνω Ουγγαρία), στη νοτιοανατολική Τσεχία, στην Αυστρία, στη Ρουμανία και στην Ιταλία.
- ◆ Γ) Υπέρμετρη αύξηση της αγγαρείας για τους αγρότες με αποτέλεσμα την εκδήλωση κοινωνικών αναταραχών από τα μέσα του 16ου αιώνα.

Η ανταρσία των ευγενών

- ◆ Η ύπαρξη της στρατιωτικής ζώνης, αποτελούσε ένα από τα σημεία τριβής της κροατικής αριστοκρατίας με το θρόνο.
- ◆ Η δυσαρέσκεια εκφράσθηκε ανοιχτά μετά τον αυστροτουρκικό πόλεμο του 1663-64.
- ◆ Η αντίθεση προς την πολιτική των Αψβούργων έγινε γνωστή ως ανταρσία των ευγενών οικογενειών Zrinski και Frankopan (1664-1671).
- ◆ Η αποτυχία της ανταρσίας αυτής οδήγησε στην πολιτική αποδυνάμωση ολόκληρου του κοινωνικού στρώματος των Κροατών ευγενών.

Η αυστριακή αντεπίθεση και η αύξηση των κροατικών εδαφών

- ◆ Ήττα των Τούρκων στη Βιέννη το 1683.
- ◆ Οι Αυστριακοί, απελευθέρωσαν το μεγαλύτερο μέρος της Ουγγαρίας και της Σλαβονίας.
- ◆ Η εδαφική έκταση της Κροατίας αυξήθηκε μετά την υπογραφή της σχετικής συνθήκης στο Κάρλοβιτς το 1699.
- ◆ Οι επόμενες στρατιωτικές συρράξεις σταθεροποίησαν το αυστροτουρκικό σύνορο στον ποταμό Σάβο.

Η μάχη της Βιέννης (1683)

Οι μεταρρυθμίσεις των ετών 1740-1790

- ◆ Η πεφωτισμένη απολυταρχία: εκσυγχρονιστικές μεταρρυθμίσεις.
- ◆ Οι συνέπειες της πολιτικής αυτής ήταν θετικές για την Κροατία: εμφανίστηκαν οι πρώτες βιομηχανίες, δημιουργήθηκαν νέοι τομείς παραγωγής και αυξήθηκε η εμπορική κίνηση.
- ◆ Διάταγμα για την κατάργηση της δουλοπαροικίας (1785).
- ◆ Διάταγμα περί ανεξιθρησκίας (1781).
- ◆ Αρνητικό στοιχείο των μεταρρυθμίσεων: ο περιορισμός των παραδοσιακών δικαιωμάτων της κροατικής *δίαιτας*, καθώς και η αύξηση στρατιωτικοποίησης στη συνοριακή στρατιωτική ζώνη.
- ◆ Για την οικονομική αυτάρκεια των κατοίκων της ζώνης θεσπίσθηκε ο θεσμός της *zadruga*.
- ◆ Θετική ήταν η μεγάλη ανάπτυξη που γνώρισε ο υγειονομικός τομέας.

Η Δαλματία

- ◆ Η Δαλματία βρισκόταν κάτω από τη βενετική επικυριαρχία.
- ◆ Ο βενετοτουρκικός πόλεμος για την Κρήτη (1645-1669) είχε αρνητικές συνέπειες και για τη Δαλματία.
- ◆ Η οικονομική ύφεση συνεχίστηκε και κατά τον 18^ο αιώνα.
- ◆ Με την κατάργηση του Βενετικού κράτους από τον Ναπολέοντα το 1797, η βενετική Δαλματία περιήλθε στην Αυστρία και παρέμεινε, με μία μικρή μόνο εξαίρεση μεταξύ των ετών 1806-1813, μέρος της έως το 1918.

Η Δαλματία στα τέλη του 17^{ου} αι.

Το Ντουμπρόβνικ

- ◆ Η πόλη-κράτος Ragusa/Ντουμπρόβνικ είχε τον έλεγχο του διαμεσολαβητικού εμπορίου ανάμεσα στις ναυτικές πόλεις της Ιταλίας, της Μεσογείου και της βαλκανικής ενδοχώρας.
- ◆ Τη μεγαλύτερη ανάπτυξη γνώρισε η πόλη κυρίως κατά τον 16ο αιώνα.
- ◆ Ο σεισμός του 1667 επιδείνωσε σημαντικά την οικονομική κατάσταση της πόλης.
- ◆ Το 1808 ο Ναπολέων ενσωμάτωσε το Ντουμπρόβνικ στις Ιλλυρικές επαρχίες.
- ◆ Μετά τη διάλυση τους η πόλη περιήλθε στην Αυστριακή αυτοκρατορία.

Το Ντουμπρόβνικ

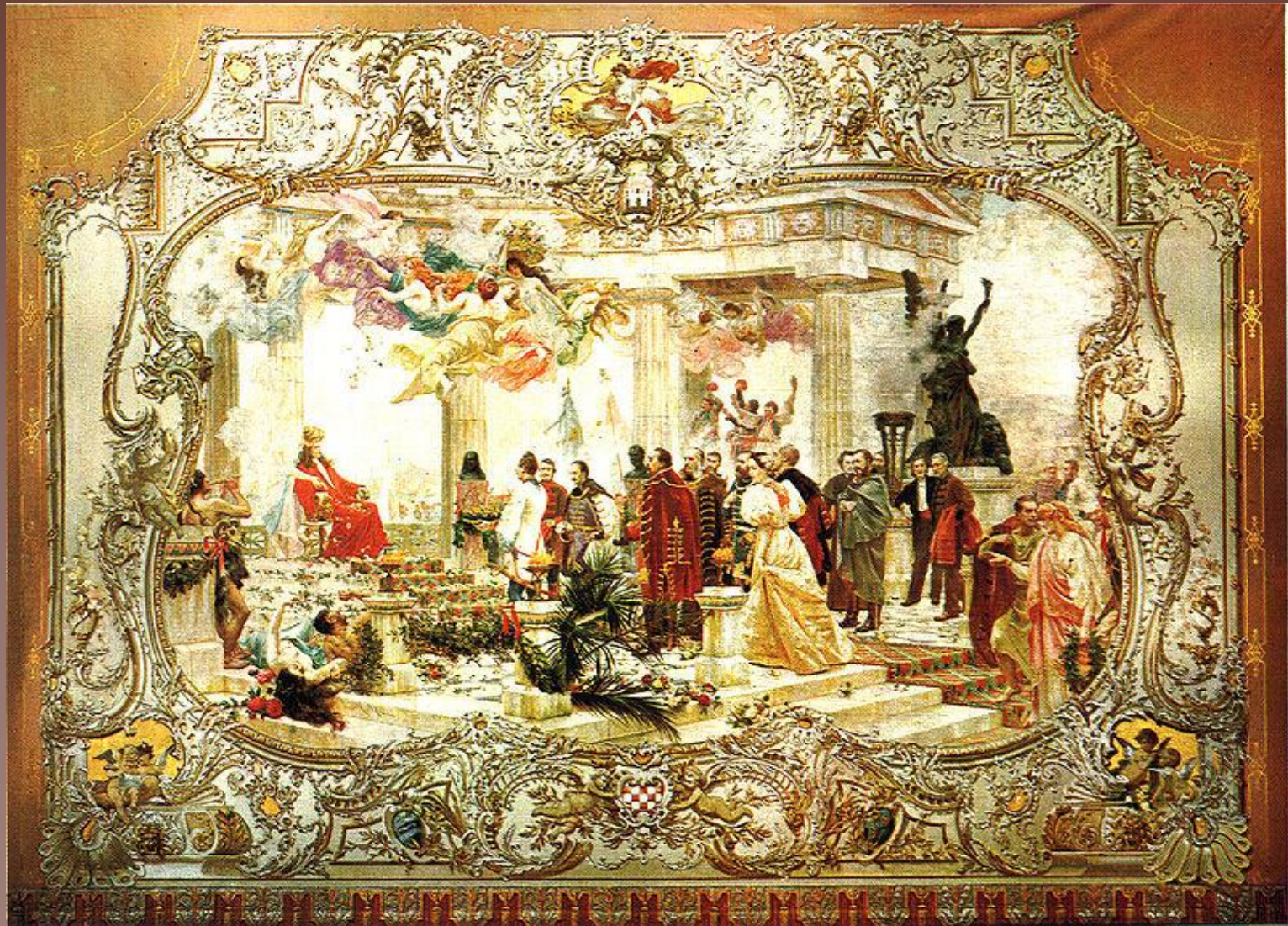
Οι Ιλλυρικές επαρχίες

- ◆ 1805/1809-1814 δημιουργία των «Ιλλυρικών επαρχιών» από τους Γάλλους.
- ◆ Οι «Ιλλυρικές επαρχίες» συνέβαλαν μαζί με τις ιδέες της Γαλλικής επανάστασης και του γερμανικού ρομαντισμού στη βαθμιαία δημιουργία ενός αισθήματος αυτοσυνειδησίας των Κροατών και προκάλεσαν τη γένεση μιας πνευματικής κίνησης, που έγινε γνωστή ως Ιλλυρισμός.

Ο Ιλλυρισμός

- ◆ Ο Ιλλυρισμός ήταν ένα πρόγραμμα γλωσσικής, πνευματικής και εθνικής αναγέννησης.
- ◆ Η επιλογή της ονομασίας «ιλλυρικός», σκοπό είχε να υπερκεράσει τον εδαφικό, πολιτικό και γλωσσικό κατακερματισμό των Κροατών.
- ◆ Ο Ιλλυρισμός αναπτύχθηκε μεταξύ των ετών 1835-1848. Φορέας του ήταν ένα λεπτό κοινωνικό στρώμα μορφωμένων κυρίως αστών και κληρικών Κροατών, και πολύ λιγότερο Σλοβένων και Σέρβων, που ζούσαν στα κροατικά εδάφη.
- ◆ Αρχικά ήταν ένα κίνημα με χαρακτήρα φιλολογικό.

Влахо Вуконас, Η κροατική εθνική αναγέννηση

Ο Ιλλυρισμός

- ◆ Από τη δεκαετία του 1840 άρχισε η προβολή των ιδεών του Ιλλυρισμού σε πολιτικό επίπεδο.
- ◆ Οι ιδέες του Ιλλυρισμού εκφράστηκαν μόνο στην επιθυμία της εδαφικής και, πολιτικής ενοποίησης των Κροατών (της Δαλματίας, της Ιστρίας, της πόλης Rijeka, της στρατιωτικής ζώνης, της Κεντρικής Κροατίας και της Σλαβονίας) σε μια ενιαία οντότητα, καθώς και στο αίτημα της ισότητας Κροατών και Ούγγρων.
- ◆ 1868: Nagodba: παραχωρούσε στους Κροάτες μερική αυτονομία, αναγνώριζε τα εδάφη της Δαλματίας και της στρατιωτικής (μεθοριακής) ζώνης ως αναπόσπαστα μέρη της Κροατίας και επέτρεπε τη χρήση της κροατικής ως επίσημης γλώσσας στους τομείς της κροατικής αρμοδιότητας.

Ο γιουγκοσλαβισμός

- ◆ Η κοινή γλώσσα και η κοινή πολιτιστική δραστηριότητα θα οδηγούσαν βαθμιαία στην κρατική ενότητα οργανωμένη πάνω σε ομοσπονδιακή βάση: γιουγκοσλαβισμός (δεκαετίες 1860 και 1870).
- ◆ Κύριος εκφραστής του: Josip Juraj Strossmayer (1815-1905).
- ◆ Ως πρόεδρος του Εθνικού κόμματος επιδίωκε την οργάνωση της Αυστροουγγρικής μοναρχίας σε ομοσπονδία.
- ◆ Η ιδέα του γιουγκοσλαβισμού δεν είχε τα επιθυμητά αποτελέσματα.
- ◆ Οι Σέρβοι αυτόνομοι.
- ◆ Οι Σλοβένοι είχαν ήδη διαμορφώσει τη δική τους φιλολογική γλώσσα.
- ◆ Οι Βούλγαροι δεν είχαν επηρεαστεί από τις ιδέες του γιουγκοσλαβισμού.
- ◆ Η ύπαρξη εθνικών εγωισμών δεν ευνοούσε τον γιουγκοσλαβισμό.
- ◆ Η πολιτική λύση της ομοσπονδοποιημένης Αυστροουγγαρίας προσέκρουε στον συγκεντρωτισμό των Αυστριακών και των Ούγγρων, ενώ η ιδέα του κοινού κράτους με τους Σέρβους συγκρούεται με την ιδεολογία των τελευταίων για μια μεγάλη Σερβία.
- ◆ Μόνο στον τομέα της γλώσσας υλοποιήθηκε η ιδέα του γιουγκοσλαβισμού.

Η κροατο-κεντρική θεωρία

- ◆ Προωθούσε την ιδέα της πλήρους κυριαρχίας, εθνικής και κρατικής, της «Μεγάλης Κροατίας», από το Μαυροβούνιο ως τις Άλπεις και από τον Δούναβη ως την Αδριατική.
- ◆ Η ιδεολογία αυτή δε θεωρούσε τον πολιτισμό και τη γλώσσα ως βάση της κροατικής εθνικής ταυτότητας.
- ◆ Αντίθετα, υποστηρίχθηκε ότι η κρατική υπόσταση αποτελούσε το στοιχείο εκείνο που ένωνε τους Κροάτες σε έθνος.
- ◆ Ο μεγαλοκροατισμός οδηγούσε μοιραία σε σύγκρουση με παρόμοιες ιδέες της σερβικής πλευράς και συνεπώς χαρακτηριζόταν από έντονο αντισερβισμό.
- ◆ Εκφραστής και φορέας του προγράμματος αυτού ήταν το Κόμμα του Δικαίου με καθοδηγητές τους A. Starcevic και E. Kvaternik.

Η δημιουργία της Νοτιοσλαβικής επιτροπής

- ◆ Το μεγαλύτερο πρόβλημα της πολιτικής ζωής της Κροατίας ήταν η εφαρμογή, από την Ουγγαρία της συμφωνίας του 1868.
- ◆ Η συνεχώς αυξανόμενη κυκλοφορία ριζοσπαστικών ιδεών στη δημόσια ζωή της Κροατίας οδήγησε στην περίοδο 1912-1914 σε αλληπάλληλες απόπειρες δολοφονίας ανώτερων δημοσίων αξιωματούχων της Κροατίας και στην καταφυγή πολλών στελεχών στο εξωτερικό, στο Παρίσι και στο Λονδίνο.
- ◆ Οι τελευταίοι δημιούργησαν τη λεγόμενη «Νοτιοσλαβική επιτροπή», της οποίας ο πρόεδρος θα υπογράψει το 1917 στην Κέρκυρα, στο όνομα των Κροατών, την κοινή διακήρυξη με τους Σέρβους για τη δημιουργία της Νοτιοσλαβίας (= Γιουγκοσλαβίας).
- ◆ Συμφωνήθηκε τότε η δημιουργία ενός κράτους Σέρβων, Κροατών και Σλοβενών.
- ◆ Σύμφωνα με τη Διακήρυξη αυτή η δημιουργία του κράτους εμφανιζόταν ως ένωση του έθνους σε έναν δεδομένο γεωγραφικό χώρο.
- ◆ Δυστυχώς για τους Κροάτες στην Κέρκυρα δε συζητήθηκε το θέμα της εσωτερικής διάρθρωσης του νέου κράτους.

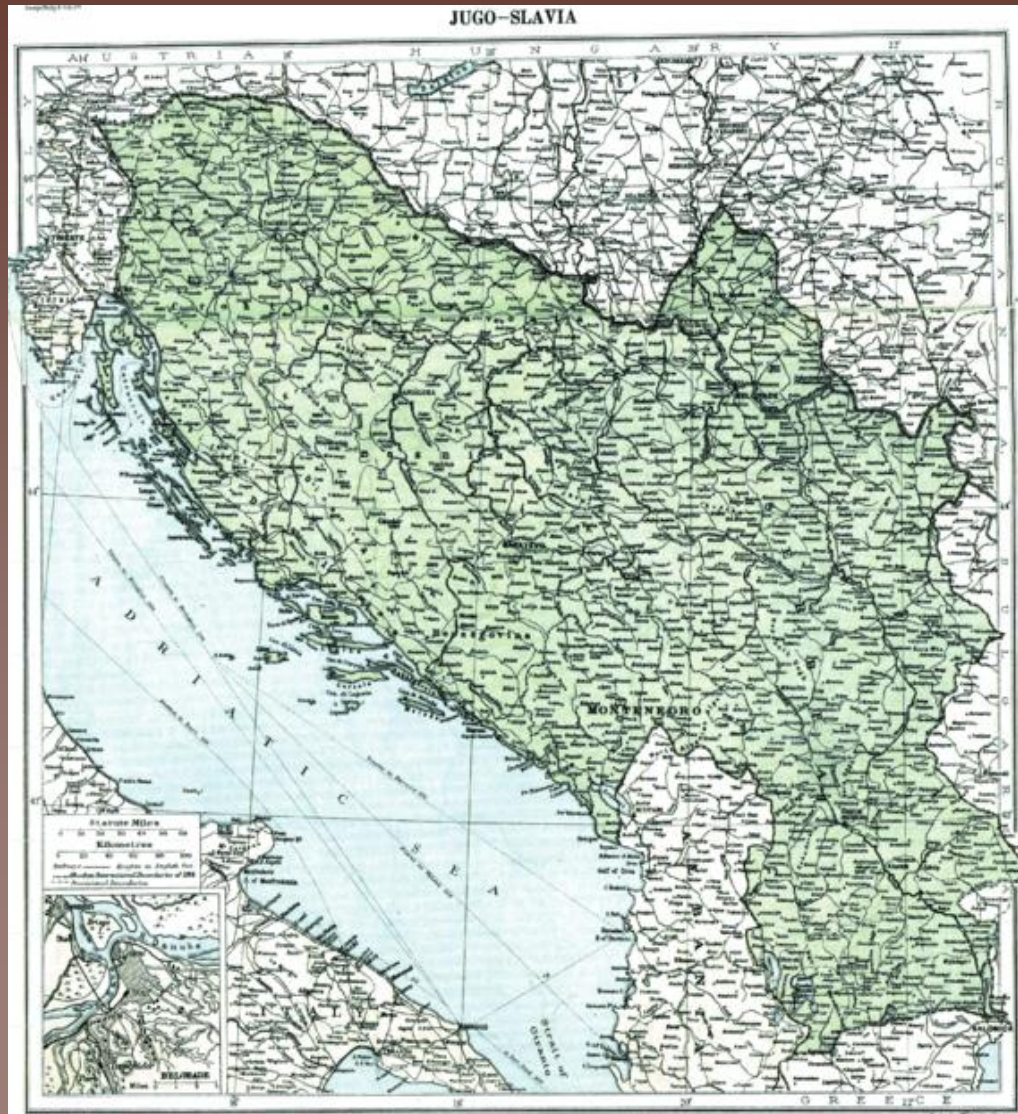
Το Βασίλειο των Σέρβων, Κροατών και Σλοβένων

- ◆ Τον Οκτώβριο του 1918, συστήθηκε στο Ζάγκρεμπ Εθνικό συμβούλιο. Αυτό διακήρυξε την προσχώρηση στο *Κράτος των Σλοβένων, Κροατών και Σέρβων*.
- ◆ Στη Σερβία δεν υπήρχε πρόθεση για διατήρηση ισότητας με τους Κροάτες.
- ◆ Οι Κροάτες έσπευσαν να συμφωνήσουν με τη σερβική πλευρά, χωρίς να ζητήσουν εγγυήσεις.
- ◆ Στη νέα κρατική οντότητα, το *Βασίλειο των Σέρβων, Κροατών και Σλοβένων*, προσχώρησε και το Μαυροβούνιο.
- ◆ Η επίσημη ανακήρυξη του νέου βασιλείου έγινε την 1.12.1918 στο Βελιγράδι.
- ◆ Με τη συνθήκη του Rapallo του 1920 περιήλθε στο κράτος αυτό ολόκληρη σχεδόν η Δαλματία και η ένωση των νότιων Σλάβων κατέληξε να είναι στην ουσία η επαύξηση του σερβικού κράτους.

Το μοναδικό δείγμα ύπαρξης του Κράτους των Σλοβένων
Κροατών και Σέρβων: ένα γραμματόσημο

Η Νοτιοσλαβία το 1919

Τα προβλήματα του νέου κράτους

- ◆ Το νέο κράτος ήταν ένα ανομοιογενές μόρφωμα.
- ◆ Το καινούργιο κράτος ένωσε λαούς που όχι μόνο δεν είχαν ζήσει μαζί ποτέ στο παρελθόν, αλλά είχαν και διαφορετικές παραδόσεις, άλλη θρησκεία κοινωνική δομή, άλλο βαθμό μόρφωσης και οικονομικής ανάπτυξης.
- ◆ Το σύνταγμα που εγκρίθηκε το 1921 προέβλεπε την υπεροχή των Σέρβων σε όλους τους τομείς και τα επίπεδα της κρατικής μηχανής. Έτσι έδινε ουσιαστικά το έναυσμα για τη σύγκρουση ανάμεσα στους Κροάτες και τους Σέρβους.

Το πολιτειακό ζήτημα

- ◆ Οι Κροάτες δεν δέχονταν μια υποδεέστερη θέση.
- ◆ Οι Σέρβοι πάλι είχαν κατακτήσει την κρατική τους υπόσταση και κυριαρχικά δικαιώματα με ένοπλο αγώνα από μια περιοχή-πυρήνα με ομοιογενή, σερβικό πληθυσμό.
- ◆ Οι αδιάλλακτες θέσεις των Σέρβων και των Κροατών και η απροθυμία συνεργασίας τους στη βουλή οδήγησαν στη βία.

Η δημιουργία της Γιουγκοσλαβίας

- ◆ Τη λύση προσπάθησε να δώσει ο βασιλιάς Αλέξανδρος Καραγιώργεβιτς.
- ◆ Το «Βασίλειο των Σέρβων, Κροατών και Σλοβένων» μετονομάστηκε σε «Γιουγκοσλαβία» και τέθηκε σε ισχύ ένα νέο σύνταγμα που έμοιαζε πολύ με το ιταλικό.
- ◆ Η «Επαναστατική Κροατική Οργάνωση» ανέλαβε ενεργό δράση.
- ◆ Μόνο όταν μερικοί από τους Κροάτες πολιτικούς σύναψαν επαφές με τη χιτλερική Γερμανία και την Ιταλία του Μουσολίνι, η γιουγκοσλαβική κυβέρνηση έδειξε προθυμία να συζητήσει με τους Κροάτες θέματα εσωτερικής αυτονομίας.
- ◆ Τον Αύγουστο του 1939 οι συζητήσεις κατέληξαν σε συμφωνία, με την οποία η κεντρική εξουσία παραχώρουσε στην Κροατία εκτεταμένες εσωτερικές αρμοδιότητες.
- ◆ Η συμφωνία όμως αυτή δεν πρόλαβε να εφαρμοστεί, διότι στις 1/9/1939 άρχισε ο Β' Π.Π.

Η δολοφονία του βασιλέα Αλεξάνδρου Α΄ στις 9/10/1934

Η δημιουργία του κράτους των Ουστάσι

- ◆ Από το 1941 το μόνο κομμάτι της πρώην, πλέον, Γιουγκοσλαβίας, το οποίο είχε κάποια κρατική υπόσταση και «ανεξαρτησία» ήταν η Κροατία.
- ◆ Τη διακυβέρνηση της χώρας ανέλαβε το ακροδεξιό κροατικό κόμμα των Ουστάσι με αρχηγό τον Ante Pavelic.
- ◆ Το καθεστώς υποστηριζόταν από μια μόνο μερίδα του πληθυσμού ιδιαίτερα στην Ερζεγοβίνη, καθώς και από τον ρωμαιοκαθολικό κλήρο.

O Ante Pavelic

Η εφαρμογή των ρατσιστικών νόμων

- ◆ Πολύ νωρίς άρχισε η εισαγωγή και η εφαρμογή κατά το χιτλερικό και ιταλικό πρότυπο, εθνικο-ρατσιστικών νόμων.
- ◆ Η ξενοφοβική δημαγωγία στρεφόταν κατά κύριο λόγο εναντίον των Σέρβων και των Εβραίων.
- ◆ Οι διώξεις εναντίον των Σέρβων ήταν σκληρότερες ακόμη και από εκείνες των Εβραίων.

Η αντίσταση των τσέτνικ

- ◆ Την άνοιξη του 1941 άρχισε στο εσωτερικό και η συγκρότηση δύο αντιστασιακών κινήσεων, του συνταγματάρχη Ντράζα Μιχαήλοβιτς και της κομμουνιστικής αντίστασης του Τίτο.
- ◆ Η πρώτη λειτούργησε με την υποστήριξη του βασιλιά και της εξόριστης γιουγκοσλαβικής κυβέρνησης.
- ◆ Το αντιστασιακό αυτό κίνημα στρεφόταν περισσότερο εναντίον των Κροατών παρά εναντίον των Γερμανών εισβολέων, με τους οποίους μάλιστα συνεργάστηκε πολλές φορές.

Η αντίσταση του Τίτο και το τέλος του κράτους των Ουστάσι

- ◆ Το πρόγραμμα των παρτιζάνων του Τίτο απευθυνόταν σε όλους τους λαούς της Γιουγκοσλαβίας.
- ◆ Τις αποφάσεις του AVNOJ, του 1942 και του 1943 υιοθέτησε το αντίστοιχο κροατικό Εθνικό Αντιφασιστικό Συμβούλιο για την απελευθέρωση της Κροατίας.
- ◆ Όταν το κροατικό κράτος του Pavelic βρισκόταν υπό κατάρρευση, το AVNOJ μετατράπηκε σε όργανο κοινοβουλευτικής εκπροσώπησης και διακήρυξε τον Μάιο του 1944 ότι μεταπολεμικά η Κροατία θα γινόταν μέλος μιας ομοσπονδιακής Γιουγκοσλαβίας.
- ◆ Οι προσπάθειες των Ουστάσι να συνεργαστούν με τους Αγγλοαμερικάνους δεν έφεραν αποτέλεσμα.
- ◆ Το τέλος του κράτους των Ουστάσι ήταν άδοξο.

Η Κροατία μέλος της Γιουγκοσλαβικής Ομοσπονδίας

- ◆ **ΜΕΤΑ ΤΟΝ Β' Π.Π.** η Κροατία έγινε μέλος της Γιουγκοσλαβικής Ομοσπονδίας.
- ◆ **Μονοπωλιακός ρόλος** του Κομμουνιστικού Κόμματος στην πολιτική ζωή του τόπου.
- ◆ Τα κόμματα, τα οποία δεν ήταν διατεθειμένα να συμμετάσχουν σε αυτόν το συνασπισμό των κομμάτων εξαφανίστηκαν από την πολιτική σκηνή.
- ◆ Η ρήξη του Τίτο με τον Στάλιν το 1948 οδήγησε σε εκκαθάριση μέσα στους κόλπους του Κομμουνιστικού Κόμματος από τους «σταλινιστές».
- ◆ Ο τρόπος διακυβέρνησης της χώρας δεν άφηνε περιθώρια για ενδεχόμενες αποσχιστικές τάσεις των Κροατών.

Η κροατική «άνοιξη»

- ◆ Στη δεκαετία του 1960 η μερική φιλελευθεροποίηση του συστήματος δημιούργησε τη δυνατότητα μιας πιο ελεύθερης έκφρασης.
- ◆ Την κροατική κοινωνία φαίνεται να είχε κυριεύσει ανησυχία, η οποία ξεκίνησε από το γεγονός ότι ανακόπηκε αισθητά η έως τότε οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της χώρας.
- ◆ Η ανησυχία αυτή κατέληξε τα χρόνια 1967-1971 σε ένα μαζικό κίνημα, το masovni pokret.
- ◆ Φορέας του κινήματος ήταν η φιλελεύθερη πτέρυγα του ΚΚ της Κροατίας, οι φοιτητές και τα πολιτιστικά ιδρύματα.
- ◆ Τα αιτήματα είχαν αρχικά πολιτιστικό και γλωσσικό χαρακτήρα. Τα Οικονομικά και πολιτικά αιτήματα προστέθηκαν αργότερα.
- ◆ Συγκεκριμένα, η Κροατία επιθυμούσε: αναγνώριση της κροατικής γλώσσας ως χωριστής από τη σερβική και την ισότιμη χρήση της στα όργανα της Ομοσπονδίας.
- ◆ Επίσης ζητούσε σεβασμό της πολιτιστικής της ιδιαιτερότητας, τη δυνατότητα εκμετάλλευσης, από την ίδια, των πλουτοπαραγωγικών της πηγών, κυρίως του τουριστικού συναλλάγματος.
- ◆ Κριτική υπέστη και η δυσανάλογα υψηλή εκπροσώπηση των Σέρβων στις σημαντικές θέσεις του ομόσπονδου κράτους.
- ◆ Στον πολιτικό τομέα η Κροατία πρότεινε την αναθεώρηση του υπάρχοντος πολιτειακού συστήματος και το μετασχηματισμό του σε συνομοσπονδία.

Το σύνταγμα του 1974

- ◆ Ο Τίτο κατάφερε να τερματίσει το 1971 την κροατική αυτή «άνοιξη».
- ◆ Η αναθεώρηση του συντάγματος (1974) εμπειρείχε πολλές από τις αξιώσεις των Κροατών.
- ◆ Το νέο αυτό σύνταγμα αποτέλεσε μία από τις βασικές αιτίες της μετέπειτα διάλυσης της Ομόσπονδης Γιουγκοσλαβίας.
- ◆ Μειώθηκαν προς όφελος των ομοσπονδιακών δημοκρατιών και των αυτόνομων περιοχών οι εξουσίες του κέντρου.

Ο εκχριστιανισμός των Κροατών

- ◆ Ο εκχριστιανισμός των Κροατών αρχίζει, πιθανώς, τον 7ο αιώνα και ολοκληρώνεται τον 9ο αιώνα.
- ◆ Τους Κροάτες στην περιοχή της Παννονίας προσηλύτισαν Φράγκοι ιεραπόστολοι, γύρω στο 800, ενώ η Δαλματική Κροατία βρέθηκε αρχικά κάτω από την εκκλησιαστική δικαιοδοσία της Ρώμης και αργότερα, στο διάστημα 732-925, πέρασε στη δικαιοδοσία του Πατριαρχείου της Κωνσταντινούπολης.
- ◆ Γύρω στο 860-864 ιδρύθηκε η κροατική επισκοπή στην πόλη Νιν, βορειοδυτικά της πόλης Ζαντάρ.
- ◆ Η ίδρυση της νέας επισκοπής ικανοποίησε την απαίτηση του Κροάτη άρχοντα της Δαλματικής Κροατίας, Trpimir (περίπου 845-864), σχετικά με την ύπαρξη κροατικής εκκλησίας με δικό της προκαθήμενο.

Η επιρροή της Ρώμης

- ◆ Στις εκκλησιαστικές συνόδους 925 και 928 στο Σπλιτ αποφασίστηκε η μητρόπολη της Δαλματίας να ενταχθεί και πάλι στη δικαιοδοσία της Ρώμης.
- ◆ Μέσα στο πλαίσιο της ενιαίας πλέον δαλματοκροατικής μητρόπολης άρχισε να αίρεται η αντίθεση μεταξύ της ρομανικής και της κροατικής (σλαβικής) παράδοσης.
- ◆ Ο χώρος της μητρόπολης αποτέλεσε το εδαφικό πλαίσιο στο οποίο άρχισε να αναπτύσσεται η κροατική πολιτισμική δραστηριότητα με έναν ενιαίο πλέον τρόπο.

Η παλαιοσλαβική εκκλησιαστική γλώσσα

- ◆ Τα έγγραφα των εκκλησιαστικών συνόδων των ετών 925 και 928 αποτελούν την πρώτη μαρτυρία για τη χρήση εκτός της λατινικής και μίας δεύτερη γραπτής γλώσσα.
- ◆ Πρόκειται για την *παλαιοσλαβική εκκλησιαστική γλώσσα που χρησιμοποιούσε το λεγόμενο γλακολιτικό αλφάβητο.*
- ◆ Μετά το 925 ο γλακολιτισμός μεταφέρθηκε και σε περιοχές που βρισκόταν εκτός της βυζαντινής επιρροής.

Η παλαιοσλαβική γλώσσα

- ◆ Η εκκλησιαστική σύνοδος του 1059/60 στο Σπλιτ απαγόρευσε τη χρήση της σλαβικής γλώσσας και της γλακολιτικής γραφής στη Θεία Λειτουργία και κατέστησε υποχρεωτική τη γνώση της λατινικής για όλους τους ιερείς χωρίς όμως μεγάλη επιτυχία.
- ◆ Το 1215 επιτράπηκε και πάλι η τέλεση της θείας Λειτουργίας στη σλαβική γλώσσα.
- ◆ Η σλαβική γλώσσα και το γλακολιτικό αλφάβητο συνέχισαν από τότε να χρησιμοποιούνται, στην Κροατία ως τις μέρες μας σχεδόν.

Το Ευαγγέλιο του Ιωάννη σε παλαιοσλαβική γραφή (11^{ος} αι.)

Η γλαγολιτική γραμματεία από τον 7^ο έως τον 14^ο αι.

- ◆ Η φιλολογική παραγωγή των «glagolasi» έχει να παρουσιάσει κυρίως θρησκευτικά κείμενα καθώς και μεταφράσεις λατινικών και ελληνικών έργων, επίσης θρησκευτικού περιεχομένου.
- ◆ Πρωτότυπο γραμματειακό είδος της είναι το θρησκευτικό δράμα με βιβλικά θέματα.
- ◆ Η άνθηση της γλαγολιτικής γραμματείας σημειώνεται κατά τους αιώνες 13^ο-15^ο.
- ◆ Με την πάροδο του χρόνου η γλώσσα αυτή εξελισσόταν σε μια κοινή κροατική γλώσσα, την οποία οι πηγές ονομάζουν μερικές φορές «ιλλυρική». Αυτή γραφόταν, εκτός από το γλαγολιτικό, και με το κυριλλικό ή το λατινικό αλφάβητο.
- ◆ Η κροατική καθομιλουμένη γλώσσα δεν είχε κωδικοποιημένη μορφή, γραμματική και συντακτικό. Δεν είναι ταυτόσημη με την ονομαζόμενη σερβοκροατική ή κροατοσερβική γλώσσα, που είναι το προϊόν μιας συμφωνίας του 19^{ου} αιώνα.

Δείγμα κροατικής ποίησης στο γλακολιτικό αλφάβητο

Ο κώδικας του Vinodol (νομικό κείμενο του 1288 στη γλαγολιτική)

Η λατινική γραμματεία από τον 7^ο έως τον 14^ο αι.

- ◆ Στα τέλη του 11ου αιώνα (1094) τοποθετείται η ίδρυση των επισκοπών του Ζάγκρεμπ και της Varazdin. Αυτές δεν υπάγονταν στη δαλματοκροατική Εκκλησία, αλλά στην ουγγρική αρχιεπισκοπή του Gran (Esztergom).
- ◆ Στην επισκοπή του Ζάγκρεμπ κυριαρχούσε η λατινική γραμματεία και μόλις από τα μέσα του 15ου (και ως τα μέσα του 18ου αιώνα) τελείται και εκεί η λειτουργία στη σλαβική γλώσσα.
- ◆ Όσον αφορά στη λατινόφωνη γραμματεία πιθανολογείται ότι συνέχισε να επικρατεί στις δαλματικές πόλεις και μετά τις αβαροσλαβικές επιθέσεις στις αρχές του 7ου αιώνα.
- ◆ Ρόλο πολιτιστικών κέντρων στους Κροάτες διαδραμάτισαν και τα μοναστήρια, κυρίως των Βενεδικτίνων.

Η κροατική γραμματεία στην Αναγέννηση

- ◆ Η γραμματεία της περιόδου αυτής ήταν τρίγλωσση (σε λατινική, ιταλική και κροατική γλώσσα).
- ◆ Ένα μεγάλο μέρος της φιλολογικής παραγωγής της Δαλματίας και της Κροατίας της περιόδου αυτής είναι γραμμένο στα κροατικά.
- ◆ Τα επιστημονικά έργα γράφονταν στα λατινικά, στην κυρίως γραπτή γλώσσα της εποχής.
- ◆ Πολλοί πνευματικοί άνθρωποι έγραφαν όχι μόνο στις δύο αυτές γλώσσες συγχρόνως, αλλά και στα ιταλικά.

Η κροατική λογοτεχνία στην Αναγέννηση

- ◆ Τις απαρχές της κροατικής ποίησης ορίζει, ο Μ. Markulic από το Σπλιτ (1450-1526) με το επικό ποίημα *Ιουδήθ*, που αναφέρεται στο γνωστό βιβλικό θέμα. Με το μοτίβο αυτό της Βίβλου, όπως και με το ποίημα του *Προσευχή κατά των Τούρκων*, ο Markulic δείχνει να κατανοεί τον τουρκικό κίνδυνο που προσεγγίζει την πατρίδα του.
- ◆ Το μυθιστόρημα εισήγαγε στην κροατική γραμματεία ο Ρ. Zoranic (1508-1550) με το έργο του *Οροσειρές*.
- ◆ Αριστούργημα και σημαντική συνεισφορά, όχι μόνο στην κροατική, αλλά και στην παγκόσμια λογοτεχνία, θεωρείται το επικό ποίημα *Οσμάν του Ι. Gundulic* (1589-1638). Τα έργα του Gundulic ανήκουν πλέον περισσότερο στο Μπαρόκ παρά στην Αναγέννηση.

Ο κροατικός πολιτισμός της Αναγέννησης

- ◆ Στην περίοδο της Αναγέννησης και ιδιαίτερα αργότερα, στην εποχή του Μπαρόκ εμφανίστηκε πλήθος έργων επιστημονικού περιεχομένου.
- ◆ Παράδειγμα πρώιμων πολιτικών αναζητήσεων: η πρώτη εμφάνιση της ιδέας της ενοποίησης των νοτίων Σλάβων από τον Ιησουίτη Juraj Krizanic (1618-1683).
- ◆ Ο Krizanic θεωρείται ο προπομπός του πανσλαβισμού.

Ο Διαφωτισμός

- ◆ Ο Διαφωτισμός εισέρχεται διστακτικά στην Κροατία και μαζί του η αλλαγή του πολιτιστικού «προσανατολισμού».
- ◆ Οι γερμανικές επιδράσεις αντικαθιστούν τις προηγούμενες ιταλικές.
- ◆ Τον 18ο αιώνα ολοκληρώνεται πλέον η μεταφορά του κέντρου των πολιτισμικών εξελίξεων από τη Δαλματία στο εσωτερικό της χώρας, στο Ζάγκρεμπ.
- ◆ Εκδηλώνεται ενδιαφέρον για το ιστορικό παρελθόν και με κριτικό βλέμμα καταγράφεται το παρόν.

Ο ρομαντισμός

- ◆ Στις αρχές του 19ου αιώνα: Ρομαντισμός.
- ◆ Ο κίνδυνος του εξουγγρισμού και του εκγερμανισμού σε συνδυασμό με τις ιδέες του Ρομαντισμού περί αυτοδιάθεσης των λαών, γέννησαν το κίνημα του ιλλυρισμού.
- ◆ Τα νέα εκφραστικά όργανα των Κροατών έγιναν φορείς και εκφραστές των ιδεών του νέου αυτού κινήματος.
- ◆ Στο λογοτεχνικό πεδίο κοινό μοτίβο των ρομαντικών είναι το λαμπρό, ένδοξο, ηρωικό δραματικό και, πολλές φορές, φανταστικό παρελθόν των Κροατών ή των Σλάβων ή οι πανσλαβιστικές ιδέες.

Ο ρεαλισμός

- ◆ Ο Ρεαλισμός εκτόπισε στα τέλη του 19ου αιώνα το ρομαντικό, λυρικό ποίημα και το αντικατέστησε με το μυθιστόρημα, που έγινε η κύρια μορφή της λογοτεχνικής έκφρασης με πρότυπα αυτήν τη φορά κυρίως ρωσικής (Turgenev) και γαλλικής (Balzac) προέλευσης.
- ◆ Σημαντικότεροι διηγηματογράφοι θεωρούνται ο Κ. Djalski-Babic (1854-1935) και ο J. Kozarac (1858-1906).
- ◆ Αυτοί έθιγαν στα έργα τους κοινωνικά προβλήματα και παρουσίαζαν μια τυπολογία χαρακτήρων.

Ο μοντερνισμός

- ◆ Ο 20ός αιώνας άρχισε με τον λεγόμενο μοντερνισμό, που έδινε έμφαση στην ατομικότητα, στην ελεύθερη δημιουργία, στην αισθητική πλευρά της έκφρασης με χρήση καινούργιων εκφράσεων και συμβόλων και τελειοποιούσε την εξωτερική μορφή του γραπτού λόγου.
- ◆ Πρότυπα του ήταν ο γαλλικός και ο γερμανόφωνος μοντερνισμός.

Η τέχνη από τον 9^ο-12^ο αι.

- ◆ Οι πρώτοι ναοί που ανεγείρονται στο διάστημα από τον 9ο έως τον 11ο αιώνα είναι λιτοί και μικρών διαστάσεων. Αποτελούν συνέχεια της πρωτοχριστιανικής και της βυζαντινής παράδοσης στο συγκεκριμένο γεωγραφικό χώρο της Δαλματίας.
- ◆ Η πρώτη αυτή περίοδος του πρώιμου ρομανικού ρυθμού κατέληξε στα τέλη του 11ου με αρχές του 12ου αιώνα στην ανεπτυγμένη ρομανική τεχνοτροπία.
- ◆ Αυτή επικράτησε πλήρως στη δαλματική ακτή για περισσότερο από διακόσια χρόνια, ενώ αντίθετα ελάχιστα επηρέασε τα βόρεια διαμερίσματα της Κροατίας.

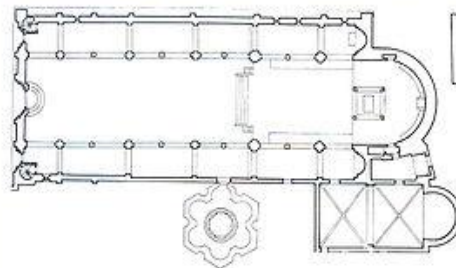
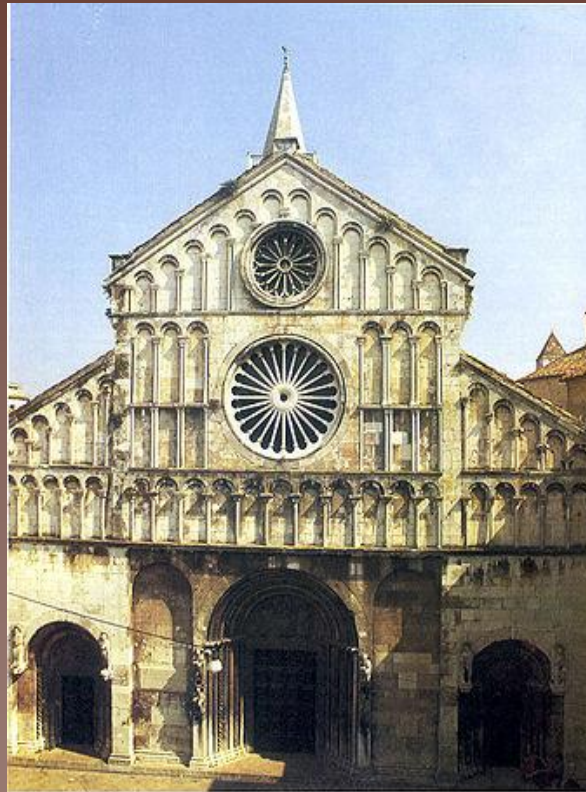
Ο ναός του Αγίου Δονατίου στο Ζαντάρ (9^{ος} αι.)

Ο ρομανικός ρυθμός

- ◆ Κύριοι φορείς του ρομανικού ρυθμού στη θρησκευτική αρχιτεκτονική της Δαλματίας ήταν οι Βενεδικτίνοι.
- ◆ Αργότερα οι Φραγκισκανοί και Δομινικανοί πρόσθεσαν και κάποια στοιχεία γοτθικά.
- ◆ Τεράστια οικοδομική δραστηριότητα.
- ◆ Οι πόλεις ενισχύονται με οχυρωματικά έργα και φρούρια, κτίζονται ανάκτορα αριστοκρατών και πλουσίων πατρικίων και προπαντός, μεγάλοι καθεδρικοί ναοί.

Ο καθεδρικός της Αγίας Αναστασίας στο Ζαντάρ (12^{ος} αι.)

Ο γοτθικός ρυθμός

- ◆ Ο νέος γοτθικός ρυθμός εισέρχεται σταδιακά στη Δαλματία, όπου όμως η διαμόρφωσή του δεν ολοκληρώθηκε ποτέ σε ένα ανεξάρτητο, πλήρες σύστημα.
- ◆ Μερικά στοιχεία του επηρεάζονται από το ρομανικό ρυθμό, όπως αργότερα και από τον αναγεννησιακό ρυθμό.
- ◆ Ως σημαντικότερος δημιουργός της περιόδου αυτής αναδείχτηκε ο Juraj Dalmatinc (αρχές του 15ου αιώνα-1473).
- ◆ Στα βόρεια διαμερίσματα της Κροατίας κυριάρχησε για μεγάλο χρονικό διάστημα, από τον 13ο μέχρι και τον 17ο αιώνα, ο γοτθικός ρυθμός.
- ◆ Από τον 16ο αιώνα η οικοδόμηση μειώθηκε αισθητά λόγω των τουρκικών επιδρομών και των αυστροτουρκικών πολέμων, οπότε κυριάρχησαν οχυρωματικές και αμυντικές κατασκευές

Η πορεία των νεκρών
(τοιχογραφία 1474 στο ναό του Beram στην Ιστρία)

Ο καθεδρικός ναός του Αγίου Ιακώβου
(15^{ος} αι. έργο του Juraj Dalmatincec)

Ο καθεδρικός του Αγίου Στεφάνου στο Ζάγκρεμπ (14^{ος} αι.)

Το μπαρόκ

- ◆ Η στασιμότητα αρχίζει να ξεπερνιέται μόλις τον 17ο και ιδιαίτερα τον 18ο αιώνα.
- ◆ Η τέχνη του Μπαρόκ εισβάλλει τώρα από τη Ρώμη μέσω των Ιησουιτών.
- ◆ Σε ρυθμό Μπαρόκ χτίστηκαν ή ανακαινίστηκαν όχι μόνο εκκλησίες και μονές, αλλά και διοικητικά κτήρια, παλάτια και κατοικίες ευγενών, από τα οποία πολλά διασώθηκαν έως σήμερα, διαμορφώνοντας τη χαρακτηριστική όψη αρκετών κροατικών πόλεων.
- ◆ Αντίθετα με την ενδοχώρα, στην Αδριατική ακτή το Μπαρόκ δεν ανέπτυξε πλούσιες μορφές. Εξαίρεση αποτελεί το Ντουμπρόβνικ.

Ο ευαγγελιστής Λουκάς
(δείγμα ζωγραφικής Μπαρόκ στην Strigona)

Ο ναός του Αγίου Βλασίου στο Ντουμπρόβνικ (δείγμα Μπαρόκ)

Ο ιστορισμός

- ◆ Τον 19ο αιώνα οι πόλεις υφίστανται μία διαδικασία προσαρμογής. Ανεγείρονται νέα, μεγαλοπρεπή κτήρια δημόσιου χαρακτήρα, όπως θέατρα, πανεπιστημιακά κτήρια και βιβλιοθήκες, χρηματιστήριο και Ακαδημία Επιστημών στο Ζάγκρεμπ.
- ◆ Ο κυρίαρχος ρυθμός των κτηρίων αυτών είναι ο ιστορισμός όπου οι εθνικές αναζητήσεις της εποχής πρόσφεραν θέματα για καλλιτεχνική επεξεργασία.
- ◆ Αντίθετα, μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο οι αναζητήσεις νέων τρόπων έκφρασης και μοτίβων μεταφράζονται στην εμφάνιση ομάδων ζωγράφων που έχουν συγκεκριμένη θεματική ή ορισμένη τεχνοτροπία.

Η άφιξη των Κροατών στην Αδριατική (πίνακας του Ο. Ivekovic, δείγμα ιστορισμού)

Ο καθεδρικός ναός του Ζάγκρεμπ

Η γλώσσα από τον 9^ο-19^ο αι.

- ◆ Από τον 9ο αιώνα ήταν σε γραπτή χρήση η παλαιοσλαβική εκκλησιαστική γλώσσα.
- ◆ Η γλώσσα εμπλουτιζόταν βαθμιαία με εκφράσεις από τα ομιλούμενα ιδιώματα με αποτέλεσμα να γίνει σχεδόν δημοτική κροατική, η οποία γραφόταν με λατινική ή και σπανιότερα με κυριλλική γραφή.
- ◆ Στον κοσμικό και στον θρησκευτικό τομέα, εκτός από την κροατική κυριάρχησε από νωρίς η λατινική γλώσσα.
- ◆ Η λατινική ήταν και η επίσημη γλώσσα της πολιτικής, της διοίκησης και της επαφής με τους Ούγγρους και τους άλλους λαούς του ουγγρικού και αψβουργικού στέμματος έως το 1847.
- ◆ Στις παράκτιες πόλεις και στα νησιά, που ήταν μέχρι το τέλος του 18ου αιώνα κάτω από τη βενετική κυριαρχία, συχνή και διαδεδομένη ήταν η χρήση της ιταλικής.
- ◆ Η Κροατία έχει να επιδείξει από τον ύστερο μεσαίωνα και ένα δεύτερο πολιτισμικό κέντρο το Ζάγκρεμπ όπου ευρέως διαδεδομένη ήταν και η γερμανική.

Η κροατική γλώσσα

- ◆ Όσον αφορά την «κροατική» γλώσσα δεν υπήρχε έως τις αρχές του 19ου αιώνα μια ενιαία γραπτή λογοτεχνική γλώσσα.
- ◆ Τα ομιλούμενα στον σερβοκροατικό χώρο σλαβικά ιδιώματα χωρίζονται παραδοσιακά σε τρεις ομάδες.
- ◆ Ως κριτήριο λειτουργεί η ερωτηματική αντωνυμία «τι», η οποία μπορεί να προφέρεται και να γράφεται. *ca* (= τσα,) *kaj* (= καϊ,) ή *sto* (= στο). Βάσει αυτής της διαφοράς ονομάζονται οι τρεις αυτές ομάδες διαλέκτων, ανάλογα τσα-καβική ομάδα· καϊ-καβική ομάδα· στο-καβική ομάδα. Τα τρία αυτά κύρια ιδιώματα υποδιαιρούνται, ακόμη, σχετικά με την εξέλιξη που πήρε ο φθόγγος -ě- της κοινής σλαβικής. Σε μερικές διαλέκτους το ě είχε γίνει «e», σε άλλους «i» ή ακόμη «ije-je» και συνεπώς διακρίνουμε e -καβική, i-καβική και ije-je-καβική προφορά του φθόγγου αυτού.
- ◆ Στο σημείο αυτό πρέπει όμως να επισημάνουμε ότι οι περιοχές εξάπλωσης των τριών αυτών διαλεκτικών ομάδων στις αρχές του 19ου αιώνα είναι ως ένα βαθμό αποτέλεσμα των πληθυσμιακών μετακινήσεων που έγιναν κυρίως στους αιώνες 15ο, 16ο και 17ο λόγω των τουρκικών κατακτήσεων.

Η κροατική γλώσσα

- ◆ Αυτή η γλωσσική πραγματικότητα της πολυγλωσσίας δεν προκαλούσε συγκρούσεις στην πολυεθνική αυστρουγγρική μοναρχία.
- ◆ Η κατάσταση άρχισε να αλλάζει από τα τέλη του 18ου αιώνα.
- ◆ Στην πρόταση της αυστριακής αυλής να εισαχθεί, για λόγους διευκόλυνσης στις καθημερινές συναλλαγές, η γερμανική γλώσσα σε ολόκληρη την επικράτεια της μοναρχίας ως γλώσσα της διοίκησης, οι Ούγγροι απάντησαν αρνητικά.
- ◆ Στην Κροατία η γλωσσική κατάσταση ήταν πολύ πιο περιπλοκή, διότι δεν υπήρχε μια «έτοιμη για χρήση» κροατική γλώσσα.

Το κίνημα του Ιλλυρισμού

- ◆ Για να μπορεί να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά ο κίνδυνος του εξουγγρισμού, έπρεπε πρώτα να δημιουργηθεί η γλωσσική ενότητα.
- ◆ Μόλις από την αρχή της τέταρτης δεκαετίας του 19ου αιώνα μια ομάδα μορφωμένων νέων άρχισε, στο πλαίσιο του Ιλλυρισμού να κινείται προς αυτή την κατεύθυνση.
- ◆ Η ομάδα αυτή πρέσβευε τη δημιουργία μιας γλώσσας που θα μπορούσε να γίνει συγχρόνως γλώσσα όλων των νότιων Σλάβων.
- ◆ Το στόχο τους πίστευαν ότι θα πετύχαιναν οι Ιλλυριστές με το να χρησιμοποιήσουν τα στο-καβικά ιδιώματα ως βάση για τη γλωσσική μεταρρύθμιση.

Η δημιουργία της σερβοκροατικής

- ◆ Μετά την άρνηση των Σλοβένων να αποκηρύξουν τη γλώσσα τους προς όφελος μιας κοινής νοτιοσλαβικής και την απαγόρευση του Ιλλυρισμού από τις αυστριακές αρχές το 1843, ο στόχος για μια κοινή γλώσσα των νότιων Σλάβων εγκαταλείφθηκε.
- ◆ Κατέστη όμως δυνατή η προσέγγιση Κροατών και Σέρβων στο θέμα της κοινής γλώσσας.
- ◆ Το 1850, έλαβε χώρα ανάμεσα στους Σέρβους και στους Κροάτες μια συμφωνία για την καθιέρωση μιας λόγιας γλώσσας, δηλαδή της στοκαβικής λαλιάς με ije-je προφορά, που αναγορεύτηκε σε δεσμευτική σερβοκροατική (κροατοσερβική) γλώσσα.
- ◆ Η πρόταση του Gaz διατηρούσε τις παλαιότερες πτωτικές καταλήξεις, διότι αυτές θα διευκόλυναν τους Σλοβένους να υιοθετήσουν τη «νοτιοσλαβική» γλώσσα.
- ◆ Αντίθετα, η πρόταση του Κάρατζιτς βασιζόταν στους τομείς του λεξικού και της γραμματικής, αποκλειστικά στα ομιλούμενα ιδιώματα της κεντρικής Σερβίας.
- ◆ Οι διαφορές υπήρχαν και στα προτεινόμενα ορθογραφικά συστήματα: ο Gaz ήθελε ετυμολογική, ενώ ο Κάρατζιτς φωνητική ορθογραφία.

Η κοινή γλώσσα

- ◆ Η εφαρμογή αυτής της συμφωνίας της Βιέννης δεν ήταν εύκολη υπόθεση, διότι η γνώση της συγκεκριμένης γλώσσας μπορούσε να αποκτηθεί μόνο μέσω εκμάθησης.
- ◆ Η επικράτησή της συνάντησε δυσκολίες και από το γεγονός ότι μόλις από το 1918 οι δύο αυτοί λαοί άρχισαν να ζουν σε ένα κοινό κράτος.
- ◆ Τα δεδομένα αυτά επηρέασαν την επίτευξη της μέγιστης δυνατής προσέγγισης.

Τα προβλήματα της κοινής γλώσσας

- ◆ Στα μέσα του 20ου αιώνα έγινε νέα προσπάθεια να συνεχιστεί η ενοποίηση της γλώσσας.
- ◆ Τα γλωσσικά επιστημονικά ιδρύματα της Κροατίας και της Σερβίας διακήρυξαν στο Novi Sad το 1956 την ισότητα του λατινικού και του κυριλλικού αλφαβήτου και της ije-je-καβικής προφοράς με την e-καβική, δηλαδή την αντίληψη ότι η σερβοκροατική είναι μια ενιαία γλώσσα με δύο παραλλαγές.
- ◆ Ωστόσο, η ενιαία αυτή γλώσσα υπήρξε επί δεκαετίες στη Γιουγκοσλαβία ένα από τα πολλά ζητήματα τα οποία προκαλούσαν τριβές ανάμεσα στους Σέρβους και στους Κροάτες και σε περιόδους έντασης γινόταν και θέμα πολιτικό.
- ◆ Έτσι η διάσπαση της Γιουγκοσλαβίας στη δεκαετία του 1990 είχε άμεσες συνέπειες στη σερβοκροατική γλώσσα.

Ο διαχωρισμός

- ◆ Σύμφωνα με το νέο κροατικό σύνταγμα του 1990 επίσημη γλώσσα της Κροατίας είναι η κροατική που γράφεται με λατινικό αλφάβητο, ενώ κατά το σύνταγμα της Ομόσπονδης Γιουγκοσλαβίας του 1992 επίσημη γλώσσα της Γιουγκοσλαβίας είναι η σερβική με κυριλλικό αλφάβητο.
- ◆ Οι Κροάτες καταλογίζουν στους Σέρβους τη μη πλήρη προσαρμογή της μεταρρύθμισης του Β. Κάρατζιτς και την επιβαλλόμενη συνεχή «σερβοποίηση» της κροατικής ως αιτία αποτυχίας της κοινής σερβοκροατικής γλώσσας, ενώ οι Σέρβοι κατηγορούν τους Κροάτες για «γεννοκτονία και ιεροσυλία» της σερβικής.